

society that has developed today continues to be debatable. It is proposed to amend the provisions of Article 10 of the Constitution of Ukraine, where in the third part, the word "Rusian" as the language of the national minority should be removed.

Keywords: human rights, state language, language of national minorities, language issue, constitutional and legal regulation of language relations, public and private sphere of communication.

DOI: 10.33766/2524-0323.100.37-46

УДК: 340.132(477)

Середюк В. Ю., кандидат юридичних наук, доцент, начальник територіального сервісного центру № 8049 регіонального сервісного центру ГСЦ МВС в м. Київ (філія ГСЦ МВС) (м. Київ, Україна)

e-mail: vitkov84@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2423-4931>

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БАЗОВИХ ПРИНЦИПІВ ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА

У статті розглянуто принцип законності, розумності, добросовісності, обґрунтованості, неупередженості, точності та зрозумілості, юридичної визначеності, діалектичного зв'язку об'єктивного з суб'єктивним, деталізуючої природи тлумачення, доцільності, однаковості тлумачення.

Текст норми права часто недостатній для отримання всієї інформації, що міститься в ній. Тлумачення норм права або інтерпретація використаних у законодавчих актах слів та виразів характерні для всіх правових систем. Утім, не маючи науково обґрунтованих рекомендацій щодо здійснення правотлумачної діяльності, її суб'єкти відчують значні труднощі. Тлумачення пов'язане з текстуальним вираженням норми права, необхідністю її формально-логічного аналізу, правовими принципами та нормами, які перебувають із нею в системній єдності.

З'ясовано, що принципи тлумачення норм права формуються на основі методології загальної теорії права. Окремі принципи закріплюються в чинному законодавстві. Встановлено, що потреба в тлумаченні виникає не лише з технічної недосконалості норм права, їх неясності, але і з самої природи реалізації права. Текст норми права часто не достатній для отримання всієї інформації, що міститься в ній. Сучасні підходи до тлумачення норм права, а також принципи є загальними для всіх правових систем.

Висновано, що принципи тлумачення норм права – це вихідні засади, відправні пункти правової інтерпретації та водночас її самостійний об'єкт. Це цілісна взаємопов'язана система, застосування якої в сукупності дозволяє на високому рівні здійснювати офіційне та неофіційне тлумачення норм права. З огляду на зазначене, варто зберігати баланс конституційних цінностей і тлумачення норм права. Принципи тлумачення норм права є частиною «герменевтичного кола», оскільки формують розуміння інтерпретатора.

Ключові слова: принципи тлумачення, правова інтерпретація, правотлумачна діяльність, юридична техніка, норма права, правове регулювання.

Постановка проблеми. Проблематика принципів тлумачення норм права стала темою фундаментальних теоретичних і практичних досліджень. Актуалізація питань тлумачення норм права пов'язана з систематичним оновленням українського законодавства, зростанням кількості нормативно-правових актів, що призводить до зросту невизначеності сенсу окремих норм права.

Потреба в тлумаченні впливає не лише з технічної недосконалості норм права та їх неясності, але із самої природи правореалізації. Текст норми права часто недостатній для отримання всієї інформації, що міститься в ній. Тому у правозастосовувачів нерідко виникає проблема тлумачення наміру законодавця та інтерпретації норм права. Тлумачення норм права або інтерпретація використаних у законодавчих актах слів та виразів, характерні для всіх правових систем. Утім, не маючи науково обґрунтованих рекомендацій щодо здійснення правотлумачної діяльності, її суб'єкти відчувають значні труднощі.

Тлумачення пов'язане з текстуальним вираженням норми права, необхідністю її формально-логічного аналізу, правовими принципами та нормами, які перебувають із нею в системній єдності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про принципи тлумачення норм права розглядали С. Алексєєв [7], М. Баранова [10], Е. Бершицький [15], Н. Варламова [13], І. Карлявін [5], К. Нам [6], Л. Наместнікова [8], І. Онищук [11], С. Прийма [2], Є. Тонков [9], Л. Фуллер [12], Є. Шайхутдінов [14], Р. Шевчук [16] та ін.

Однак говорити про максимально поглиблений, детальний і комплексний розгляд питання про принципи тлумачення норм права в цих дослідженнях не доводиться. Значна кількість теоретичних і практичних аспектів тлумачення норм права потребують наукового осмислення. Крім того, поглиблене дослідження принципів тлумачення норм права актуалізоване потребою підвищення результативності правотлумачної діяльності та її впливу на юридичну практику.

Формулювання цілей. Мета статті полягає у визначенні істотних, характерних особливостей принципів тлумачення норм права.

Виклад основного матеріалу дослідження. У філософській літературі одні автори представляють принцип як безпосереднє узагальнення досвіду й фактів, результатом якого є головна думка, ідея, що слугує для побудови теорії, або як закон науки, що виражає суттєві та необхідні відносини дійсності. Інші розглядають принцип як фундаментальну основу, на якій побудована наукова теорія, певна методологічна або нормативна установка, правило і постулат.

У логічному сенсі принцип слугує базою системи та центральним поняттям, що представляє узагальнення і поширення будь-якого положення на всі явища цієї галузі, з якої даний принцип абстрагований. Принципи – це узагальнені, максимально абстрактні положення. Вони допомагають глибше зрозуміти об'єктивну дійсність і є найбільш стійкими елементами юридичного знання.

Зазначимо, що з позицій позитивізму неможливо сказати що-небудь змістовне про закон, оскільки з цієї точки зору, у принципі, байдуже та й неможливо

виявити форму виразу, якого саме змісту є закон. Тут існування закону (публічно владна його даність) у ролі права випереджує правову сутність (правовий зміст), виразом якої цей закон, як носій права, має бути.

Тлумачення норм права здійснюється за власними принципами, які варто розглянути більш детально.

Принцип законності полягає в неухильному дотриманні нормативно-правових актів у процесі застосування права (і духу, і букви). Цей принцип встановлює для інтерпретатора межі, у яких він уповноважений здійснювати правотлумачну діяльність, дотримуючись законодавчих актів. Він є одним із найважливіших принципів не лише інтерпретаційної, а й усієї юридичної діяльності. Його унормовано положеннями статті 19 Конституції України [1].

Принцип розумності тлумачення норм права – засада інтерпретаційної діяльності, за якою інтерпретатор уникає абсурдності висновків, досягає максимуму обов'язкової корисності та віднаходить компроміс між колізійними нормами права чи особами [2, с. 43].

Європейський суд з прав людини категорію «розумність» застосовує, зазвичай зі словом «*строк*», адже частиною першою статті 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод закріплено право кожного на судовий розгляд у розумний строк – «Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення» [3].

С. Прийма наводить приклад недотримання вимог принципу розумності правотлумачної діяльності, що стало причиною абсурдності інтерпретаційних результатів під час тлумачення частини другої статті 376 ЦК України, відповідно до якої «особа, яка здійснила або здійснює самочинне будівництво нерухомого майна, не набуває права власності на нього, якщо дозволити отримувати це майно у спадок». У такій ситуації саме принцип розумності інтерпретації права не дозволяє спадкоємцю набути права власності на незаконно зведену будівлю, оскільки це майно не є об'єктом права власності, про що зазначається в пункті 6 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику застосування судами статті 376 Цивільного кодексу України (про правовий режим самочинного будівництва)» від 30.03.2012 р. № 6. «До спадкоємців переходить лише право власності на будівельні матеріали, обладнання тощо, які були використані в процесі цього будівництва, а також обов'язок відшкодувати вартість витрат на знесення самочинного будівництва і приведення земельної ділянки до попереднього стану у разі його знесення» (пункт 7 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» від 30.05.2008 р. № 7) [2, с. 40-41].

Принцип добросовісності тлумачення виявляється у проведенні інтерпретаційної діяльності відповідно до ціннісних орієнтирів суспільства, усвідомлення людиною необхідності сумлінно ставитися до будь-яких процесів або явищ. Поняття добросовісності (сумлінності) є філософською категорією, яка означає сві-

доме ставлення до своїх обов'язків. Зазначений принцип об'єктивований у положеннях статті 31 Віденської Конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року [4].

Правова категорія (інститут, принцип) «добросовісності» є реально дієвим елементом механізму правового регулювання, який притаманний правопорядкам держав континентальної Європи. Його походження зазвичай пов'язують із відомим ще римському праву принципом *bona fidei* [5, с. 19].

У країнах загального права хоч термін «добросовісність» сам собою не використовується, фактично його зміст достатньо повно виражений у спеціальних правилах та принципах. До прикладу, правило естоппеля, за яким особа втрачає право заявляти заперечення щодо будь-яких обставин, якщо такі заперечення істотно суперечать її попередній поведінці тощо.

Підхід до розуміння принципу добросовісності через його функції визначає формування груп застосування принципу в міру тієї чи іншої функціональної сфери [6, с. 232-233].

Згідно з поширеним підходом, правове явище «добросовісність» заведено сприймати як правовий принцип. Причому, принцип добросовісності також визначається як генеральне застереження або оціночне поняття. Розглядаючи зазначені категорії, навряд чи можна стверджувати про їхню внутрішню суперечність у співвідношенні з принципом добросовісності. Навпаки, у літературі вони розглядаються як особливості та властивості, що характеризують принцип добросовісності. Так зауважено, що генеральне застереження вирізняється високим ступенем невизначеності, абстрактності та універсальності. Під генеральними застереженнями слід розуміти такі правові положення, які відносно нормативного контексту містять дуже загальні та невизначені поняття, котрі є дуже абстрактними або належать до дуже загальних фактичних складів. Принцип добросовісності, з лінгвістичної точки зору, є розпливчастим оцінним виразом. Розпливчастість виявляється в тому, що для його застосування відсутні всі необхідні умови. Використовуючи оціночні поняття, законодавець надає правозастосовувачеві свободу інтерпретації шляхом наповнення конкретним змістом і залежно від конкретних обставин [6, с. 273-274].

Саме характеристика принципу добросовісності, як генерального застереження та оціночного поняття, визначає складність у виявленні його нормативного змісту. Це пов'язано з непростими завданнями, які покладаються правом на принцип добросовісності. Причому тут слід почати не з об'єктивного права, а спочатку звернутися до основ теорії та до розуміння «права» як соціально «виправдананої свободи поведінки», тобто те, що людям «можна» робити та що суспільством приймається, підтримується [7, с. 273-274].

Принцип обґрунтованості означає, що рішення має прийматися лише на підставі перевірених вихідних даних. Для того щоб інтерпретатор отримав правильний, логічно перевірений результат, йому необхідно звернутися до техніко-юридичного інструментарію тлумачення норм права.

Принцип неупередженості означає, що інтерпретатор не повинен виявляти надмірної зацікавленості у процесі тлумачення норм права та в отриманні його

результату. Неупередженість – це відсутність необ'єктивності до будь-якого процесу, явища; справедливість. Зміст цього принципу можна розкрити так: якщо особа має намір проаналізувати певний нормативно-правовий акт, витлумачуючи його, вона завжди має звертати увагу не тільки на мовну форму, генезис акта, його системні зв'язки, мету прийняття, а й на основні моральні підвалини, такі як справедливість, безсторонність, об'єктивність [9].

Принцип точності та зрозумілості правотлумачної діяльності становить якість з'ясування та роз'яснення норм права суб'єктами інтерпретації. Цей принцип має суттєве функціональне навантаження, бо слово зображає думку. Якщо незрозуміла думка, то й незрозуміле слово.

Правила мови черпають джерела з римського права, вони сформульовані латинською мовою, по-різному іменуються (лінгвістичні максими, максими мови тощо). Утім, їх чіткі формулювання зберігаються у всіх джерелах: *eiusdem generis* (одного виду, класу або природи; англ. – of the same kinds, class, or nature), *expressio unius est exclusio alterius* (пряме згадування однієї речі виключає всі інші; англ. – the express mention of one thing excludes all others), *noscitur a sociis* (визнано партнерами; англ. – a word is known by the company it keeps) тощо [9].

Принцип юридичної визначеності. Визначеність є засобом правового регулювання. Насамперед це проявляється під час вибору способів формулювання нормативно-правових приписів і навіть специфіки їх формалізації. Деякі прояви визначеності мають біполярний характер, призводять до появи надмірної регламентації, дублювання окремих нормативних приписів, що веде до ускладнення під час реалізації таких норм. Ідеться про наслідки юридико-ідеологічних нормотворчих помилок, виражених у нераціонально обраному способі чи меті правового регулювання, що, зрештою, призводить до юридично змістовних помилок – «псевдовизначеності» чи «надмірної визначеності» [10, с. 109].

І. Оніщук юридичну визначеність розглядає у зв'язку з принципом законності: «Юридична визначеність є ознакою правової держави та показником якості законодавчого акту. Юридична невизначеність як техніко-юридичний дефект виявляється в аспекті порушення вимоги передбачуваності ситуацій та правовідносин, у випадку, якщо зміст певного юридичного поняття чітко та однозначно не визначений. Юридична невизначеність змісту норми права допускає можливість необмеженої кількості розсуду в процесі правозастосування. А це часто призводить до порушення принципу законності» [11, с. 65-66].

У теоретичному ракурсі формальні аспекти принципу юридичної визначеності містяться в концепції «*процедурного природного права*» Л. Фуллера, яке, на переконання дослідника, охоплює вісім вимог до якості норм права: вони повинні мати загальний характер; бути оприлюдненими; не мати зворотної сили (крім особливих випадків); бути ясно сформульованими (зрозумілими адресату); не суперечити одна одній; бути об'єктивно здійсненними (не унормовувати неможливого); бути стабільними (не зазнавати занадто частих та необґрунтованих змін); і, нарешті, бути реально чинними, тобто правозастосовна практика повинна відповідати чинним нормам права. Зазначені вимоги, за Л. Фуллером, втілюють у собі «внутрішню моральність права», уможливають саме його

існування (саме як права, правової системи) і зумовлюють моральний обов'язок громадян підкорятися встановленим вимогам [12, с. 118, 119, 190, 200].

Власне, «внутрішня моральність права» є необхідною, хоч і недостатньою умовою його справедливості. Л. Фуллер виходить із того, що «ясно викладене і зроблене відомим правило дозволяє судити про його справедливість», і «навіть якщо людина відповідає лише перед власною совістю, вона стане відповідальнішою, якщо буде змушена ясно сформулювати принципи, на основі яких діє» [13, с. 130-138].

У традиційному розумінні невизначеність права – це його дефект, недолік правового регулювання або юридичної техніки, який може виражатися в колізіях норм права, прогалинах, неточності, двозначності правового припису тощо. Невизначеність у праві – як засіб правового регулювання, що виявляється в абстрактному способі формулювання диспозитивних норм права, та щодо певних норм права, використання законодавцем «рамкових» законів, оціночних понять, що відкриває можливості для індивідуального регулювання, розсуд правозастосовних органів тощо [14, с. 123].

Вимога доступності законодавчих актів (зокрема їх офіційного опублікування) має особливе значення, оскільки найтіснішим чином пов'язане із загальноправовою презумпцією знання законів, відомою також як знаменита латинська формула «незнання закону не звільняє від відповідальності» (*ignorantia juris nocet*). Ця презумпція з усією очевидністю не діє, якщо відповідний закон не був офіційно опублікований, оскільки вона побудована на припущенні, що будь-яка особа мала гіпотетичну можливість ознайомитись зі змістом будь-якого закону, проте не скористалася нею [15, с. 17].

Принцип діалектичного зв'язку об'єктивного із суб'єктивним. Одним із перших, хто трактував діалектику як метод пізнання, був Сократ. Зокрема, він називав діалектикою метод визначення (формування) понять, що мали зображати сутність речей, тобто те загальне, що є, на думку філософа, незмінним «законом» для одиничних виявів речі. На переконання Сократа, поняття виражало незмінну сутність речі, на відміну від результатів її чуттєвого сприйняття, яке давало оманливе знання про мінливе буття речей у світі, а мислене оперування поняттями давало змогу робити істинні висновки про світ речей. Таким чином, можна стверджувати, що давньогрецький мислитель першим почав формувати мову науки як точний засіб відтворення закономірностей буття у свідомості людини [16, с. 216-217].

Принцип деталізуючої природи тлумачення – інтерпретаційна діяльність посідає посереднє місце між узагальненою абстрактною нормою та певною життєвою ситуацією, у котрій ця норма реалізується. За допомогою конкретизації абстрактна норма стає конкретною, а відповідно, більш точним і зрозумілим стає її зміст у результаті тлумачення [15].

Принцип доцільності означає вибір оптимального варіанта реалізації правових вимог щодо конкретних обставин. Цей принцип виражається через таку категорію, як правозастосовний розсуд, тобто можливість для правозастосувача обрати для використання саме ту норму, яка, на його думку, буде правильно регулювати суспільні відносини й стане найбільш ефективною за певних умов.

Принцип однаковості тлумачення (за єдиним зразком). Цей принцип розкривається шляхом використання всього інтерпретаційного інструментарію за допомогою однакових прийомів та способів. В однакових умовах, з того ж самого питання тлумачу необхідно застосовувати подібні методи для досягнення мети.

Висновки. Отже, тлумачення норм права здійснюється за допомогою базових принципів, як інструментів, що виражають загально визнані цінності суспільства та держави (законності, розумності, добросовісності, обґрунтованості, неупередженості, точності та зрозумілості, юридичної визначеності, діалектичного зв'язку об'єктивного із суб'єктивним, деталізуючої природи тлумачення, доцільності, однаковості тлумачення тощо).

Принципи тлумачення права – це вихідні засади, відправні пункти правової інтерпретації й водночас її самостійний об'єкт. Це цілісна взаємопов'язана система, застосування якої в сукупності дозволяє на високому рівні здійснювати офіційне та неофіційне тлумачення норм права. З огляду на зазначене, варто зберігати баланс конституційних цінностей та тлумачення норм права. Принципи тлумачення норм права формують розуміння інтерпретатора і мають далекосяжні наслідки для широкого кола наявних теорій тлумачення права.

Видається за доцільша подальша розробка проблематики принципів тлумачення норм права з метою узагальнення висунутих раніше та тих, що склалися на даний час уявлень про їх правову природу та вивчення їх співвідношення з об'єктивними економічними, соціальними та політичними процесами, як у світі, так і в Україні.

Використані джерела:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. (дата звернення: 21.10.2022)
2. Прийма С. Принцип розумності тлумачення норм права. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2012. № 3 (70). С. 34-43.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. (Зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 від 11 травня 1994 року, Протоколом № 14 від 13 травня 2004 року). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. (дата звернення: 05.11.2022)
4. Віденська конвенція про право міжнародних договорів. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1986. № 17. Ст. 343. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text. (дата звернення: 09.11.2022)
5. Карлявин И. Ю. Принцип добросовестности (Treu Und Glauben) в правовой доктрине немецкоязычных стран: теоретико-практические предпосылки и конструирование. *Научный поиск*. 2016. № 2 (1). С. 19-22.
6. Нам К. В. Принцип добросовестности. Основы теории и правоприменения в контексте немецкого правового опыта: дисс. ... докт. юрид. наук: 12.00.03. Москва, 2021. 472 с.
7. Алексеев С. С. Теория права. Москва : Издательство БЕК, 1995. 320 с.
8. Наместникова Л. А. Толкование: понятие, основания, принципы, процесс. 27-05-2011. [Електронний ресурс] URL : <http://www.portalprava.ru/article.php?id=102>.
9. Тонков Е. Н. Толкование закона в Англии. Санкт-Петербург : Алетея, 2013. 353 с. URL : <http://maxima-library.org/knigi/genre/b/338960?format=read>.

10. Баранова М. В. Определенность и неопределенность как свойства и средства правового регулирования. *Определенность и неопределенность права как парные категории: проблемы теории и практики*: Материалы XII международной научно-практической конференции. В 3-х частях. Москва, РГУП, 2018. Ч. I. С. 106-112.

11. Онищук І. І. Принцип юридичної визначеності (legal certainty) у рішеннях Конституційного Суду України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2021. № 5. С. 60-67. DOI : <https://doi.org/10.32886/10.32886/instzak.2021.05.07>.

12. Фуллер Л. Л. Мораль права / Пер. с англ. Т. Даниловой под ред. А. Куряева. Москва : ИРИСЭН, 2007. 308 с.

13. Варламова Н. В. Принцип правовой определенности как выражение социального назначения права. *Определенность и неопределенность права как парные категории: проблемы теории и практики*: Материалы XII международной научно-практической конференции. В 3-х частях. Москва, РГУП, 2018. Ч. I. С. 130-138.

14. Шайхутдинов Е. М. Добросовестность как явление неопределенности права. *Определенность и неопределенность права как парные категории: проблемы теории и практики*: материалы XII Международной научно-практической конференции. В 3-х частях. Москва, РГУП, 2018. Ч. I. С. 123-130.

15. Бершицкий Э. Е. Правовая определенность и оценочные категории: краткий очерк на примере составов правонарушений в различных отраслях права. Москва : М-Логос, 2021. 154 с.

16. Шевчук Р. Ще раз про діалектичний метод у правознавстві. *Філософія права*. 2016. № 11. С. 216-219.

References:

1. Konstituciya Ukraini. (1996) *Vidomosti Verhovnoyi Radi Ukraini (VVR) - Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)*, 30, art. 141. [in Ukrainian].

2. Prijma, S. (2012) Princip rozumnosti tlumachennya norm prava. *Visnik Nacionalnoyi akademiyi pravovih nauk Ukraini - Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 3 (70), 34-43. [in Ukrainian].

3. Konvenciya pro zahist prav lyudini i osnovopolozhnyh svobod. Konvencyu ratifikovano Zakonom № 475/97-VR vid 17.07.97. (Zi zminami ta dopovnennymi, vnesenimi Protokolom № 11 vid 11 travnya 1994 roku, Protokolom № 14 vid 13 travnya 2004 roku). (2004) [Electronic resource] N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. [in Ukrainian].

4. Videnska konvenciya pro pravo mizhnarodnih dogovoriv. (1986) *Vidomosti Verhovnoyi Radi Ukrayinskoyi RSR - Vidomosti Verhovnoyi Radi Ukrayinskoyi RSR*, 7, art. 343. N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text.

5. Karlyavin, I. Yu. (2016) Princip dobrosovestnosti (Treu Und Glauben) v pravovoy doktrine nemeckoyazychnyh stran: teoretiko-prakticheskie predposylki i konstruirovaniye. *Nauchnyj poisk - Scientific search*, 2 (1), 19-22. [in Russian].

6. Nam, K. V. (2021) Princip dobrosovesnosti. Osnovy teorii i pravoprimereniya v kontekste nemeckogo pravovogo opyta. *Doctor's thesis*. Moskva. [in Russian].

7. Alekseev, S. S. (1995) *Teoriya prava*. Moskva : Izdatelstvo BEK. [in Russian].

8. Namestnikova, L. A. (2011) Tolkovanie: ponyatie, osnovaniya, principy, process. 27-05-2011. [Elektronnyj resurs] N. p. URL : <http://www.portalprava.ru/article.php?id=102>. [in Russian].

9. Tonkov, E. N. (2013) Tolkovanie zakona v Anglii. Sankt-Peterburg : Aleteiya. URL : <http://maxima-library.org/knigi/genre/b/338960?format=read>. [in Russian].

10. Baranova, M. V. (2018) Opredelennost i neopredelennost kak svoystva i sredstva pravovogo regulirovaniya. *Opredelennost i neopredelennost prava kak parnye kategorii: problemy teorii i praktiki: materialy XII Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii. V 3-h chastyah. – Certainty and uncertainty of law as paired categories: problems of theory and practice: Proceedings of the XII International Scientific and Practical Conference. (Part 1-3; Part 1), 106-112. Moskva, RGUP. [in Russian].*

11. Onyshchuk, I. I. (2021) Princip yuridichnoyi viznachenosti (legal certainty) u rishennyah Konstitucijnogo Sudu Ukrayini. *Naukovi zapiski Institutu zakonodavstva Verkhovnoyi Radi Ukrayini - Scientific Notes to the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine, 5, 60-67. DOI : <https://doi.org/10.32886/10.32886/instzak.2021.05.07>*

12. Fuller, L. L. (2007) Moral prava / Per. s angl. T. Danilovoj pod red. A. Kuryaeva. Moskva : IRISEN. [in Russian].

13. Varlamova, N. V. (2018) Princip pravovoj opredelennosti kak vyrazhenie socialnogo naznacheniya prava. *Opredelennost i neopredelennost prava kak parnye kategorii: problemy teorii i praktiki: Materialy XII mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii. V 3-h chastyah - Certainty and uncertainty of law as paired categories: problems of theory and practice: Proceedings of the XII International Scientific and Practical Conference. (Part 1-3; Part 1), 130-138. Moskva, RGUP. [in Russian].*

14. Shajhtudinov, E. M. Dobrosovestnost kak yavlenie neopredelennosti prava. *Opredelennost i neopredelennost prava kak parnye kategorii: problemy teorii i praktiki: Materialy XII mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii. V 3-h chastyah. - Certainty and uncertainty of law as paired categories: problems of theory and practice: Proceedings of the XII International Scientific and Practical Conference. (Part 1-3; Part 1), 123-130. Moskva, RGUP. [in Russian].*

15. Bershickij, E. E. (2021) Pravovaya opredelennost i ocenochnye kategorii: kratkij ocherk na primere sostavov pravonarushenij v razlichnyh otraslyah prava. Moskva : M-Logos. [in Russian].

16. Shevchuk, R. (2016) She raz pro dialektichnij metod u pravoznavstvi. *Filosofiya prava - Philosophy of law, 11, 216-219. [in Ukrainian].*

Стаття надійшла до редколегії 16.11.2022

Serednyuk V., Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Head of the Territorial service center № 8049 Regional service center of the Main service center of the Ministry of Internal Affairs in Kyiv (branch of the Main service center of the Ministry of Internal Affairs) (Kyiv, Ukraine)

GENERAL CHARACTERISTICS OF BASIC PRINCIPLES OF LEGAL NORMS INTERPRETATION

The purpose of the article is to determine the essential, characteristic features of the principles of interpretation of legal norms. The principle of legality, reasonableness, good faith, reasonableness, impartiality, accuracy and comprehensibility, legal certainty, dialectical connection between objective and subjective, detailed nature of interpretation, expediency, uniformity of interpretation are considered.

It was found that the principles of interpretation of legal norms are formed on the basis of the methodology of the general theory of law. Certain principles are established in the current legislation. It was established that the need for interpretation stems not only from the technical imperfection of legal norms, their ambiguity, but from the very nature of legal

implementation. The text of the legal norm is often insufficient to obtain all the information contained in it.

The interpretation of legal norms or the interpretation of words and expressions used in legislative acts are characteristic of all legal systems. The interpretation is related to the textual expression of the legal norm, the need for its formal and logical analysis, legal principles and norms that are in a systemic unity with it.

Conclusions. The principles of legal interpretation are the basic principles, starting points of legal interpretation and, at the same time, its independent object. This is a complete-interrelated system, the application of which in aggregate allows for official and unofficial interpretation of legal norms at a high level. In view of the above, it is worth maintaining a balance of constitutional values and the interpretation of legal norms. The principles of interpretation of legal norms are part of the "hermeneutic circle" because they shape the understanding of the interpreter.

Keywords: principles of interpretation, legal interpretation, legal interpretation activity, legal technique, rule of law, legal regulation.

DOI: 10.33766/2524-0323.100.46-56

УДК: 341.231.14

Янчук Н. Д., кандидатка юридичних наук, доцентка, професорка кафедри теорії та філософії права Одеського державного університету внутрішніх справ (м. Одеса, Україна)

e-mail: yanchuknd@ ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0491-0995>

ПЛЮРАЛІЗМ РОЗУМІННЯ ЮРИДИЧНОЇ ПРИРОДИ ОСВІТЬНОГО ПРАВА

У статті порушено питання про юридичну природу освітнього права.

На сучасному етапі освітнє право є галуззю законодавства, яка найбільш активно розвивається, що спричиняє нові виклики для правової науки і практики. У відповідь на ці виклики формується освітнє право, яке потребує правового аналізу як із позиції теорії, так і з практичної точки зору. У вітчизняній юридичній літературі не сформовано єдиного підходу до розуміння правової природи освітнього права, а тому виникає необхідність дослідити його як нове явище.

У статті акцентовано увагу на тому, що трансформація поглядів відносно природи освітнього права пройшла тривалий шлях від повного його несприйняття, коли вважалось що це лише підгалузь у рамках адміністративного права, до спроб обґрунтування освітнього права як самостійної галузі права.

Здійснено аналіз різних підходів щодо визначення юридичної природи освітнього права, а саме як: підгалузі адміністративного права; комплексної галузі права; нормативно-правового масиву; самостійного напрямку наукових досліджень; навчальної дисципліни; спеціальної частини інформаційного права.

Особливу увагу приділено висвітленню сильних і слабких позицій представників різних напрямків в обґрунтуванні статусу освітнього права. Акцентовано на тому, що жоден із прихильників виокремлення освітнього права як самостійної галузі